

MĂRCI PRAGMATICE LOCUTIVE

Roxana VIERU,

asistent universitar, doctor în filologie

(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România)

Abstract

The paper refers to the ways in which the linguistically encoded information of sentence meaning provides an indication of the direct, literal messages intended by the speaker. Every sentence has a Direct Message Potential. Sentence meaning can be divided up into two separate and distinct parts. On the one hand, sentence encodes a proposition, which represents a state of the world which the speaker wishes to bring to the addressee's attention and, on the other hand, there is everything else: Mood markers such as lexical expressions of varying length and complexity. This nonpropositional part of sentence meaning can be analyzed into different types of signals, called Pragmatic Markers.

These pragmatic markers signal the speaker's potential communicative intentions.

Pragmatic markers are not part of the propositional content of the sentence. Pragmatic markers have procedural (pragmatic) meaning and specify how the sentence of which they are part is related to the preceding discourse.

Keywords: *sentence, meaning, message, potential.*

Rezumat

*În articol, este studiată prezentarea mărcilor pragmatice care apar în diverse intervenții ale unui locutor, în cadrul unor conversații libere sau controlate (directe sau mediate). Nu am dorit o teoretizare *senso stricto* a acestora, întrucât definiții și clasificări ale lor, precum și alte probleme pe care le presupun au fost surprinse în literatura străină de specialitate și rezumate în multe lucrări românești de pragmatolingvistică. Ni s-a părut mai potrivită o abordare aplicativă, în sensul identificării și interpretării unor concepte – cum sunt mărcile pragmatice – pe un corpus de texte dat.*

Cuvinte-cheie: *propoziție, semnificație, potențial.*

Limbajul natural uman a constituit dintotdeauna centrul preocupărilor multor gânditori. De atunci și până în timpurile moderne, perspectiva cercetării lingvistice nu s-a schimbat prea mult. Textele-mostre supuse diverselor analize (din punct de vedere fonetic, lexical, morfologic, sintactic, semantic, stilistic etc.), fie ele scrise sau orale, erau oarecum nenaturale, adică create artificial după un set de reguli menite să le modeleze pentru ca acestea să fie corecte din punct de vedere lingvistic și logic.

Unele tendințe, întâlnite astăzi în lingvistică (care au ca punct de plecare științele non-lingvistice) vizează o abordare a textelor surprinse în dinamica lor, o abordare care face abstracție totală de corectitudinea menționată anterior. Cercetătorii etnometodologi, care propun o astfel de abordare, s-au oprit asupra componentei și structurii conversației¹. Dincolo de nivelul pur lingvistic, ei au mai sesizat unele elemente care compun tabloul comunicativ, întregindu-l, și care sunt de altă natură decât cea strict

¹vezi Mey, 1993, subcap. 11.2.

lingvistică. Ca atare, ei abordează preponderent posibilitățile de transmitere a mesajelor pe căi paralingvistice (sesizând contribuția comunicativă a râsului, a tusei etc. în punctele relevante ale unei conversații) și unele mici elemente de natură verbală, ignorate până atunci de toate disciplinele lingvistice. Acestea din urmă sunt mărcile pragmatice, care pun în legătură ceea ce rostește locutorul la un moment dat cu mesajul emis anterior.

Bruce Fraser² afirma că informația encodată într-o expresie lingvistică oarecare este alcătuită dintr-o parte care reflectă conținutul semantic propriu-zis (reprezentând „o stare a lumii pe care vorbitorul vrea să o aducă în atenția adresantului”) și o parte care conține altceva, adică restul de informație (cea suplimentară, adiacentă) transmisă. Acest rest este definit de Fraser ca ansamblul mărcilor pragmatice. „Expresia care se constituie în marcă pragmatică”, mai adaugă el, „nu poate oferi și conținut informativ de tip propozițional (conținut semantic); nici elementele care, în planul textului, își aduc contribuția la semantica generală nu pot oferi un plus de informație pragmatică. În plus, dacă expresia menționată occură într-un context ca un anumit tip de marcă pragmatică, ea nu poate funcționa tot acolo ca un al doilea tip”.

Deborah Schiffrin definește mărcile pragmatice în relație directă și exclusivă cu unitățile de discurs, susținând imposibilitatea raportării la propoziție, act de vorbire sau „tone unit”³. Cu toate acestea, lingvista încearcă să stabilească punți de legătură între funcțiile pragmatice ale unor cuvinte precum *and* (=și), *but* (=dar), *or* (=sau) și funcțiile gramaticale ale acestora. Așadar, în această privință, ea nu este la fel de tranșantă precum Fraser.

Există mai multe clasificări ale mărcilor pragmatice, realizate de diverși autori de lucrări de pragmalingvistică, pentru care s-a avut în vedere criteriul semantic, criteriul funcțional sau criteriul formal sau pentru care s-a ținut cont de tipul de text în care acestea se înscriu⁴. Dintre aceste teorii ne vom opri la aceea a Carlei Bazanella⁵, care împarte semnalele discursive (așa cum numește ea mărcile pragmatice) în metatextuale și iterative, iar pe acestea din urmă le împarte, la rândul lor, în semnale ale locutorului și semnale ale interlocutorului. Vom discuta, în materialul de față, despre mărcile locutorului, pe care le vom ilustra în cele ce urmează cu exemple din lucrarea „Corpus de limbă română vorbită actuală”⁶.

²Fraser, 1996, p. 167.

³Schiffrin, 1987.

⁴pentru o prezentare în limba română, pe scurt, a unor astfel de clasificări vezi Hoarță Cărăușu, 2003.

⁵Bazanella, *apud* Hoarță Cărăușu, 2003, p. 84-90.

⁶Hoarță Cărăușu *et alii*, 2005.

Într-o conversație normală, cei doi participanți la actul comunicațional trebuie nu doar să vorbească, ci să-și vorbească. Aceasta implică faptul că nu doar un participant se erijează în ipostază de emițător, ci rolurile se schimbă pe parcursul conversației; mai mult, în timp ce locutorul emite diverse judecăți de valoare, interlocutorul arată acestuia că mesajul său este perceput, că este sau nu de acord cu cele spuse etc., adică locutorul primește un feed-back de la cel (sau cei) spre care și-a îndreptat intervenția comunicativă.

Unul dintre participanții la actul comunicațional poate indica faptul că dorește să ia cuvântul prin așa-numitele mărci de preluare a replicii (1). În ipostaza nou dobândită de locutor, acesta fie că semnalează, în anumite puncte ale intervenției sale, faptul că are intenția de a-și continua, neîntrerupt, comunicarea (prin mărci menținătoare ale replicii) (2), fie că atrage atenția asupra a ceea ce urmează să spună (prin mărci de solicitare a atenției) (3), fie că așteaptă întărirea (confirmarea) sau respingerea, din partea interlocutorului (interlocutorilor), a unei afirmații (prin mărci de solicitare a acordului sau dezacordului) (4), fie că verifică, în mod constant, dacă interlocutorul său acordă atenție celor spuse de dânsul și dacă înțelege ceea ce i se spune (prin mărci de control al receptării) (5), fie că indică faptul că se afiliază grupului de interlocutori sau că este relaționat într-un anumit fel cu interlocutorul său (unic) (prin mărci cu funcție fatică) (6), fie că indică măsura în care ceea ce spune locutorul este considerat de acesta a fi conform cu realitatea (prin mărci ale aproximării) (7):

1. mărci pragmatice de preluare a replicii:

§ B: îi foarte complicat la noi?

A: da.

C: da.. (râde)

B: deci la noi dacă n-ai trecut în \perp ți-ai lăsat testament \downarrow esti valabil un testament \downarrow (...) (p. 56)

§ B: u u unde.

A: în franța?

B: ei \downarrow întâi am avut aicea ?

A: da' spunea că întotdeauna = (p. 248-249)

2. mărci pragmatice de menținere a replicii:

§ A: da da' cel puțin va să zică în timpu' vieții \downarrow + <R cel puțin o treime aparține copiilor> (p. 55).

§ L: (...) o să puteți să faceți și: \downarrow + eu știu \downarrow un pereti din ăsta [xxx] un pereti di rigips (p. 63).

§ A: (...) dar ce mă preocupă pe mine acum față de lucrurile discutate săptămâna trecută \uparrow este să vedem + ă: \uparrow + cum punem față_n față \uparrow să zicem \uparrow obscenitatea și libertatea scriitorului \uparrow (...) (p. 210)

§ B: <R suntem de atâtea feluri \uparrow în câți oameni cunoaștem> \downarrow CRED \downarrow <L deci fiecare individ te vede altfel \downarrow <F SAU> \downarrow fiecare OM pe care-l întâlnim

PROVOACĂ ALTCEVA din_năuntrul nostru> ↓ și splendoarea unui om ↑ este pân' la urmă dată ↑ de întâlnirile privilegiate ale vieții lui ? <R deci în clipa în care el întâlnește> ↑ ACEI OAMENI care fac să iasă din el TOT ce e mai minunat ↑ asta însemnând ↓ și UMORUL lui ↑ nu? și <R și și> BUNĂTATEA lui ↑ și GENEROZITATEA lui ↑ și <R mai știu eu ce> și INTELIGENȚA lui ↑ AIA sunt oameni importanți ai vieții cuiva? (p. 221)

- § B: teoria care e un \perp humanitas a stîrnit + ADMIRAȚIE și bucurie ↑ în aceeași măsură în care a stîrnit ură ↓ ă: ↑ s-a-ntîmplat ↑ \perp <R bineînțeles nu asta e singurul izvor al urii> ? există ură în clipa în care ↑ ă: eu știu ↑ denunți ↑ + denunți în ghilimele ? + o nedreptate majoră ↑ + și nedreptatea aia are autori ↑ <R evident că cei care se simt vizați> ↑ te vor urî. (...) (p. 223)
- § D: (...) deci există ↑ cum să spun + raportat la stat există două + ă: două ipostaze ↑ una de ă cum să spun de viziune cri de analiză critică a inițiativelor statului ↑ și alta de complementaritate. (...) (p. 236)
- § A: <Î de vis> dar ai avut ↑ pff <S nu știu>↓ neplăceri ↑ piedici ↑ <R datorită faptului că ai avut un>↑ comunism ă: primar ↑ secundar ↑ (râde) și terțiar. (p. 248)

3. *mărci pragmatice de solicitare a atenției:*

- § A: da ↑ dar + vedeți asta ↑ că + ce ziceam eu cu echipa ↑ că nu are omu' ↓ + asta înseamnă ↑ ați văzut ↓ cînd a intrat ciocoiu ↑ <Î BĂI> ↑ + cari-i traba ? eu tre' să folosesc șansa <Î ASTA> ↑ a ↓ mersi mult. + eu tre' să folosesc șansa asta și să joc perfect ↑ că + data viitoare nu mai joc. știți ? + și el ari-un lot de jucători ↑ pe cari-i rulează. ceea ci mi sî pari foarti normal. +++ uitați-vă la real madrid. + că-l ari + pe Ronaldo. di ci-l scoati pe Ronaldo ? ++ pe figo ăla ↑ raul ↑ că-ăla owen care a fost la liverpool ↓ +++ țineți minte că a fost luni morientes ↑ care era la monaco ↓ + care era de fapt jucătoru' lu' + real madrid (p. 78).
- § B: adevăru-i cî uiti ↑ vezi ? chestia asta cu ateneu' ăsta care l-a făcut ↑
A: da' nu cred cî fac aicea.
B: eu așa am înțeles. cî la ateneu (p. 90).
- § B: auzi ↑ să_ț dau niști yin?
C: nu: ↑ (p. 103)
- § A: d_aia ț-am spus-o? hoțu' ↑ + vine c_un coleg + și vroiau ei sî meargă la internet. și-i spune lu' ăla ↑ știi? eu i_aud ↓ + „băi ↑ dacă (ezită) fii atent ↑ dacă deschide + bunică-mea: ↓ + ne dă zece mii de lei ↓ și putem pleca la internet” <R știi că ei vroiau ȘI BANI> ca să meargă la internet <S zice> „dacă deschide + unchi-miu” zice „fii atent ↑ nu știi numărul' de telefon de_acasă ↑ c_ăsta [te_ntreabă” ↑ (p. 110)
- § B: unchiul meu ↑ fratele ↑] nu știu ? dacă vă ↑ \perp știu că ↑ de exemplu ↑ fratele mamei ↑ care ERA în perioada aceea în închiSOARE ↑ avusese complect ↑ î: <F NEBUNIA> totală: ↑ și iresponsabilitatea ↑ să încerce să facă un partID ↑ <JS închipuie-ți> ? î: ceva ↑ nu știu dacă era ↑ + liberal ↑ + sau democrat î: creȘTIN ? creștin ↓ <S notează> cu ↑ î: o un un un personalitatea ↑ un aristocrat ↑ foarte + foarte nobil ↑ care ne-a ajutat foarte mult ↑ un domn ↑ petre gheață (...) (p. 253)

4. *mărci pragmatice de solicitare a acordului și/sau a confirmării:*

- § A: omu ↑ pân' la urmă le-a băgat. + am stat frumos ↓ ne-am luat ziare ↓ ne-am luat apă ↓ ++ ș_ am plecat și iese_ așa ↓ pe bulevardu' gări_ înainte ↑ știi ? zic „băi ↑ da autobuzu' ăsta unde merge ↑ băi ? pă unde merge ăsta ↓ știi ?” nu? teoretic ↓ trebuia să iasă pe hărman ↓ acolo ↓ nu tata ? băi și mă duc pân' la șofer și_ ntreb „nu vă supăraț' ↑ autobuzu' ăsta unde merge ?” „<Î la PREDEAL ↑ >” (p. 99)
- § A: exact. nu există sinonimie lexicală perfectă ↑ ++ sau mai bine spus ↓ + este <Î FOARTE RARĂ>. <R nu putem spune chiar că nu există. > ++ este <Î FOARTE RARĂ> sinonimia lexicală perfectă. și-o să ne spună colega dumneavoastră. + există <Î deci> + două grade ↑ + așa-i ? (p. 140)
- § A: așa. + și_ ați trecut din două mii ↑ + <Î sau nu> ↑ + două mii trei ați zis ↑ că + de_ atunci s-a inițiat tratamentul'. din nouă_ și_ nouă ↑ când ați fost diagnosticată cu glicemia aia mare ↑ n-ați urmat nici un tratament ↑ până în două mii trei ↑ când ați ajuns la operație. da ? (p. 150)
- § A: e-o preponderență. e-apropo de ↑ ă ↑ cum să spun ? nonverbalul înăscut ↑ dar există și dobândit ↑ unde sînt niște norme sociale. pe care el și le însușeș însușește așa din mers ↑ nu-i așa ? numai fiindcă este ↑ membru al unei comunități culturale (p. 172).
- § B: păi ↑ care ? între anii patr- ↑ după instalarea comunismului ↑ până ↑ până ce-am plecat ? până-n șaizeș_ patru ↓ <S nu> ? (...) (p. 251)

5. *mărci pragmatice de control al receptării:*

- § A: omu ↑ pân' la urmă le-a băgat. + am stat frumos ↓ ne-am luat ziare ↓ ne-am luat apă ↓ ++ ș_ am plecat și iese_ așa ↓ pe bulevardu' gări_ înainte ↑ știi ? zic „băi ↑ da autobuzu' ăsta unde merge ↑ băi ? pă unde merge ăsta ↓ știi ?” nu? teoretic ↓ trebuia să iasă pe hărman ↓ acolo ↓ nu tata ? băi și mă duc pân' la șofer și_ ntreb „nu vă supăraț' ↑ autobuzu' ăsta unde merge ?” „<Î la PREDEAL ↑ >” (p. 99)
- § B: (...) ă: după aceea la spital ↑ și după aceea chiar la morgă ? (râde) <J dai seama> ↓ ce plăcut a fost ? și fericiți că nu l-am (râde) găsit ↑ nici în apă ↑ pân' la urmă am fost fericiți ↓ (...) (p. 256)
- § B: proces mare ↑ tîmbălău ↑ un an și jumătate închisoare preventivă ↑ în care ↑ + < J poți să-ți dai seama ↓ un om care se scula la cinci dimineața ↑ să facă gimnastică ↑ dușuri ↑ dup-aceea citit cu glas tare franceză ↑ și engleză ↑ și germană ↑ > (...) (p. 256-257)

6. *mărci pragmatice cu funcție fatică:*

- § B: și foarte frumos primiți ↑ pentru cî eu știi cu ci li pun ↑ geta? cum ornez eu masa di crăciun? (...) (p. 70)
- § A: și un om care se simte urît ↑ cum ziceți că v-ați simțit ↓ se poate amăgi cu gîndul ↑ domnule liiceanu ↑ că ura vine numai de la ceilalți spre el ? ura asta nu credeți că ↑ + te și încarcă la un moment_ dat ? și că ea se și întoarce ? + sau dumneavoastră ați fost în stare să urăți ? (p. 223-224)

7. *mărci pragmatice ale aproximării:*

a) de reducere a preciziei:

§ B: deci la noi dacî n-ai trecut în \perp ți-ai lăsat testament \downarrow esti valabil un testament \downarrow da' tes- și testamentu' tre' sî respecti LEGEA \downarrow \perp există nu știi ci \perp s: spunea sorî-mea cî pi undeva la \perp cam la DOUĂZECI la sutî din averi \uparrow FACI CI VREI CU EA \downarrow + la moșteniri \downarrow + în REST trebuie sî respecti LEGEA \uparrow cî-i \perp sî-mparte în mod egal între nu știi ci și (p. 56)

§ B: =da' tu \uparrow + mâine mergi la dișpe? sau?

A: ihî. < Î cam așa > \uparrow pi la prânz mă duc. (p. 88)

§ B: (...) DISPERARE \uparrow un loc unde puteam să fac câte o ilustrație \uparrow câte o vinieta \uparrow ceva \uparrow urzica ? (râde) așa am început ? aveam simțu' humorului \downarrow <SJ care era cunoscut la urzica > \downarrow da' la urzica nu trebuia \uparrow să ai simțu' humorului \downarrow era o problemă acolo \downarrow (p. 258)

b) de lipsă totală a preciziei:

§ L: < Î CUM > ? da' asta a noastră i_n o mii nou' suti: =

A: = treiză' și ceva. nu? (p. 66)

c) de prezență a preciziei:

§ A: cân' am fos' acuma la: și eu la mama floare \uparrow chiar am văzt că aproape: de: doar și drumu' ăla aproape era pus cu + coceni cu din ăstea. (p. 108)

§ B: telefonul meu este exact ca al ei. de asta întreb dacî \downarrow + nu ari cumva vreo problemî telefonu' ei \uparrow ca sî știi dacî e vreo problemî din centralî \uparrow + cu telefonu' meu \uparrow sau e chiar telefonu' meu. (p. 113)

d) de subliniere a adevărului conținutului propozițional și punerea lui în evidență:

§ A: = da ++ ei da \uparrow și_n condiții ăstea_i greu di crezut cî_l mai lasî la fotbal \uparrow (p. 96)

e) diminuarea/augmentarea autorității și puterii vorbitorului:

§ A: iar \uparrow ați văzut chestia cu cel mai bun jucător al româniei \uparrow ăsta \uparrow + mitică dragomir \uparrow cu mutu nu știi ce. eu zic că cel mai bun jucător de fotbal în două mii patru \uparrow a fost dorinel munteanu. punct. ++ nu există altu' mai bun ca el. (p. 82)

§ B: da ? acum încă \uparrow sunt \uparrow + sunt îmbiBAT \downarrow <R îmbibat de această persoană care > \downarrow era EXTRAordinară ? <S extraordinară> ? și <Î care m-a:> \uparrow <J m-a făcut OM> \downarrow + <J cred eu> ? (...) (p. 255)

§ B: (...) am ă: \uparrow <Î am primit de la ei> \uparrow <RS nu știi> \downarrow această \uparrow î: educație: î: F BIpolară> \uparrow (râde) cum să-i spun \uparrow care m m mi-a creat un fel de \uparrow + ă combinație echilibrată: \downarrow în mine fiind și: \uparrow + ă: HAOSul \downarrow și și <R spiritul ăsta de aventură> \downarrow fără să fiu aventurier \downarrow + de profesie \downarrow =

La aceste tipuri de mărci mai adăugăm câteva.

Locutorul poate să considere, într-un anumit punct al intervenției sale, că ceea ce tocmai a afirmat nu este foarte clar și atunci redă același conținut noțional sub o altă formă (conținutul e același, expresia însă se schimbă);

această reluare modificată se semnalează prin mărci reformulative (8).
Astfel:

8. mărci pragmatice reformulative:

- § A: exact. nu există sinonimie lexicală perfectă ↑ ++ sau mai bine spus ↓ + este <Î FOARTE RARĂ>. <R nu putem spune chiar că nu există. > ++ este <Î FOARTE RARĂ> sinonimia lexicală perfectă. și-o să ne spună colega dumneavoastră. + există <Î deci> + două grade ↑ + așa-i? (p. 140)
- § B: = în primu' rând un contract di închirieri nu esti obligatoriu sî sî_nchei în formî autenticî. asta presupuni cî nu este în mod obligatoriu sî meargî la notariat ↑ și faci contractu' la notariat. + contractu' di închirieri ↑ al unei locuinți sau locațiune ↑ cum o numim noi în termeni juridici ↑ esti foarti valabil ↑ dacî esti încheiat și sub semnăturî privatî. + adică ↑ pur și simplu. părțile redactează un contract ↑ = (p. 182)

Există și situații când vorbitorul realizează că o anumită idee susținută de dânsul anterior nu este neapărat adevărată (întru totul) sau nu este sigur de veridicitatea ei și semnalează lingvistic această părere prin mărci de corectură (9):

9. mărci pragmatice ale corecturii:

- § A: nu ↓ da' ↑ < R da' nu neapărat în cazul morții > ↑ + cred că-i și normal. + jumati din averi aparține: COPIILOR. [sau ar trebui ↑ =
B: = da ↓ de fapt ↑] prima dată jumate ia: soțu' moștenitor ↓ soțu' ↑ + rămas viu ↓ + și cealaltă jumate o iau copiii + normal ↓ + și că pi [urmă și + de la soțu rămas viu sî-mparti ↓
C: da]
A: <R sau cel puțin atunci e numai un sfert ↑ sau o + [o treime ↑ aparține copiilor >
B: da] da' + nu ↓ inițial un so so soțul moștenește [jumătăți ↑ (p. 54-55)
- § A: nu cred cî ei nu vin. + sau eu știu dacî vin di fapt? + bănuiesc (p. 89)
- § A: că spre fundu' grădini_acolo ↑ adică_a lu' mama floare ↑ acolo_are ăla o:: e unu' care are_o gospodărie ↓ adică_are_o anex_acolo. + și ăla cam sta prost cu:: + cu vecini ↑ pân zonă p_acolo. și cân' mi-a zis mama floare ↓ mă gîndeam că zic „probabil lu' ăla” zic „i-o fi făcut ăștia” =
B: = cineva =
A: = „bucuria”. [...] (p. 107)
- § A: = și cheltuiala ↓ adică venitu' ă venitu' brut optâșpi milioane ↓ cheltuiala zeci milioane și rezultă un venit net de: opt milioane. ă: + dumneavoastr_ăți plătit un impozit anticipat. (p. 167)
- § A: = unde e statuia ↑ lui alexandru lahovari?
B: exact ↓ de acolo pornea strada ↑ <J adică să nu > ↓ ⊥ traversa ↑ ⊥ tăia ↑ bulevardul magheru ↑ și ↑ + clădirea aceea veche ↑ pe colț ↑ care acuma e acoperită (zâmbeste) de o reclamă ↑ + oribilă ↑ (p. 254)

Adverbe precum *așa* sau *da* pot să fie indici de ratificare tematică, prin care locutorul întărește faptul că tema conversației este într-adevăr aceea pe care el însuși o dezvoltă:

10. *mărci pragmatice de ratificare tematică*:

- § B: iar asta din + zona VASLUIULUI erau multi \perp deci fiecare copil primea un loc di casî \uparrow și ++ așa și <R eventual eventual construiau PĂRINȚII din timpu' vieții o CASÎ> ș-averea toată o luau fiul cel mai mari \uparrow + și-asta o fost într-un fel bini pentru cî s-o păstrat moșii mari \uparrow ++ nu s-o mai divizat în \perp
A: aha (p. 57)
- § A: palpitații? dumneavoastră n-aveți palpitații?
B: foarti rar.
A: da' dureri în piept nu aveți? obosiți mai repede la efort \uparrow când [urcați scările \uparrow
B: a \uparrow de obosit \uparrow] da. obosesc. da' acuma după operații obosesc. nu mai pot să mai bat un covor \uparrow + da. și + când bati inima tari \uparrow dacă iau un aspacardin \uparrow = (p. 153)

Referințe bibliografice

HOARȚĂ CĂRĂUȘU, Luminița (coordonator), MINUȚ, Ana-Maria, GUIA, Sorin, STANCIU, Roxana. *Corpus de limbă română vorbită actuală*. Iași: Editura CERMI, 2005 [=Hoarță Cărăușu, 2005].

FRASER, Bruce. *Pragmatic Markers* //Pragmatics. No. 6/2, 1996 [=Fraser, 1996].

HOARȚĂ CĂRĂUȘU, Luminița. *Elemente de analiză a structurii conversației*. Iași: Editura CERMI, 2003 [=Hoarță Cărăușu, 2003].

MEY, Jakob. *Pragmatics. An Introduction*. Oxford, 1993 [=Mey, 1993].

SCHIFFRIN, Deborah. *Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987 [=Schiffrin, 1987].